

SZERKESZTETTE: BIRTALAN ILONA LILIÁNA

Eurostudent – összehangolt nemzetközi hallgatói felmérések

INTERJÚ DOMINIC ORR-RAL, AZ EUROSTUDENT PROJEKT NEMZETKÖZI KOORDINÁTORÁVAL
(HOCHSCHUL-INFORMATION-SYSTEM GMBH (HIS))

Felsőoktatási Műhely (F. M.): *A vizsgálat fő koordinátora a Higher Education Information System GmbH - HIS (Felsőoktatási Információs Rendszer) Hannoverben. Milyen szerepet játszik a projektben, és milyen kompetenciákkal rendelkezik a hallgatói kutatások ezen területén?*

Dominic Orr (D. O.): A HIS a projekt általános projektmenedzsere. A HIS projekt csapata biztosítja, hogy a részt vevő országok jelen legyenek minden szükséges megbeszélésen és fejlesztésben országos vizsgálataik minőségének, megbízhatóságának és relevanciájának biztosítása érdekében, amelyek a projekt építőköveit jelentik. Ez a szoros kapcsolat teszi lehetővé, hogy az adatgyűjtés és -elemzés érzékeny legyen a különböző felsőoktatási rendszerek kontextus különbségeire, így biztosítva az összehasonlító munka relevanciáját. Továbbá a HIS felelős

a központi összehasonlító elemzés vezetéséért, valamint a projekt honlapján megjelenő publikációk felvázolásáért.

A HIS egy közcélú támogató szervezet, amely tapasztalatokkal rendelkezik nagy, nemzetközi szintű projektek vezetésében, és a szervezetben felhalmozódott a felsőoktatás-szervezés (köz célú finanszírozás, irányítás, értékelés), illetve a hallgatói kutatási projektek számos területével kapcsolatos sokrétű szakértelem hasznos erőforrást jelent a többi projektpartner számára.

F. M.: Hány ország vesz részt az Eurostudentben?

D.O.: Az Eurostudent hálózata minden európai ország számára nyitott. A 2005 és 2008 között lezajlott harmadik körben huszonhárom ország vett részt aktívan, és szolgáltatott adatokat az Eurostudent vizsgálathoz, ami azt jelenti, hogy a vizsgálat Európa nagy részét felöleli.

A Hochschul-Information-System GmbH (HIS) szerepéről

Az Eurostudent projekt megvalósításáért közvetlenül a projektvezetők (koordináció, egyeztetés, alapcélok és -elvek rendszere, összesítés és kiértékelés), valamint a projekt résztvevői felelősek.

Az alapkérdéseken túli kérdéseket, amelyeket az adott ország vezetése alapvető információforrásnak tart oktatási szakpolitikájának szociális dimenziója szempontjából, a részt vevő ország értékeli. A nyersadatokon közvetlenül az országok dolgoznak (kérdőív összeállítása, begyűjtése, ország jellemzőinek megfelelő súlyozása stb.). Az összesített eredmények az Eurostudent koordinációja alatt jelennek meg, a szervezet feladata a résztvevő országok adatainak összegyűjtése és összehasonlítása. Az Eurostudent-koordinációt a Hochschul-Information-System GmbH (HIS) fogja össze, csak az összehasonlító eredményeken (nemzetközi értelmezésen) dolgozik, azaz a HIS felelős az adatok minőségi feldolgozásáért. A HIS 40 éves hagyománnyal rendelkező német oktatási háttérintézmény, mely tanácsokat ad a felsőoktatási intézmények és a közigazgatás számára. A HIS-en belül Eurostudent koordinátorok a nemzetközi összehasonlító tanulmányok szerzői.

Hat ország (Belgium, Dánia, Horvátország, Görögország, Grúzia és Magyarország) megfigyelőként vett részt a harmadik körben, és lehetséges, hogy csatlakozik a projekt 2008-ban kezdődő negyedik köréhez.

F. M.: Milyen adatokat szolgáltatnak ezek az országok?

D. O.: Az Eurostudent adatállománya 63 témakör alapján írja le egy hallgató tanulmányi életrajzát a felsőoktatási rendszerbe történt felvételtől, a tanulmányai alatt jellemző feltételeken át egészen a felsőoktatási rendszerből való kilépéséig. Az adatok az egyes országok vizsgálataiból érkeznek, tehát tükrözik a hallgatók mindennapi egyetemi és otthoni életének kilátásait.

F. M.: Mennyiben járulhat hozzá az Eurostudent Európa felsőoktatásához? Hogyan segíthet csökkenteni egy európai felsőoktatási terület korlátait?

D. O.: A felsőoktatási politika világos célja európai és nemzeti szinten is a hatékony felsőoktatás biztosítása, jelentősége és költségei tekintetében egyaránt. Azaz olyan felsőoktatás szervezése és megvalósítása, amely egyaránt maximalizálja az előnyöket az egyes résztvevők és a társadalom egésze számára. E célok közé tartozik a megfelelő részvételi arány biztosítása, az igazságos hozzáférés a felsőoktatáshoz, továbbá a sikeres diplomaszerezés feltételeinek biztosítása. Az Eurostudent adatállománya objektív adatokat ad számos ilyen kérdésben. Különös hangsúlyt fektet a „felsőoktatás szociális dimenziójára” a bolognai folyamatban. A vizsgálat cél-

ja, hogy csökkentse a felsőoktatás korlátait némi hallgatói csoport (alsóbb társadalmi-gazdasági rétegből származó hallgatók) számára, a tanulmányi helyzetük különbségeire vonatkozó információkat összehasonlítva társaikéval.

F. M.: Milyen eredményeket mutat fel a vizsgálat? Képes az Eurostudent befolyásolni és segíteni a felsőoktatás fejlesztését országos szinten?

D. O.: A vizsgálat elemzi az országok közti különbségeket és hasonlóságokat. Ezekkel az információkkal az országos politika irányítói jobban megérthetik saját helyzetüket, és nemzetközi összehasonlításban értékelhetik rendszereik erős és gyenge pontjait a hatékonyság fenntartásában vagy javításában. Például a felsőoktatási részvétel szélesítésében érdekelt nemzetek olyan országokat kereshetnek, akik már sikereket értek el ezen a területen.

F. M.: Mik a vizsgálat jövőbeli tervei? Milyen szerepet játszanak a résztvevő országok a vizsgálat továbbfejlesztésében?

D. O.: A vizsgálat jelentőségét három kérdéskör befolyásolja: a vizsgálatban részt vevő országok száma, az országok közti összehasonlítás minősége és a különbségekbe adott betekintés, az eredmények terjesztése és megvitatása.

Az Eurostudent projekt minden kérdéskörben előrehaladást kíván elérni a résztvevő országok számának növelésével, a projektpartnerek közti megbeszélések intenzitásának erősítésével az összehasonlító adatok minőségének és értelmezésének javítása érdekében, illetve továbbra is támogatja a nemzeti partnereket a terjesztésre tett erőfeszítéseikben.

EUROSTUDENT III. projektben résztvevő országok

Anglia/Wales	Franciaország	Norvégia	Spanyolország
Ausztria	Hollandia	Olaszország	Svédország
Bulgária	Írország	Portugália	Szlovák Köztársaság
Cseh Köztársaság	Lettország	Románia	Szlovénia
Észtország	Litvánia	Skócia	Törökország
Finnország	Németország	Svájc	

Az Eurostudent III. felmérés főbb témakörei, néhány fontos megállapítása¹

1. A hallgatók demográfiai összetétele – A hallgatók életkora széles sávban mozog, de a legtöbb országban nagy részük 25 éves vagy fiatalabb. Az első évek életkoránál két fő tendencia figyelhető meg: az országok egy részében (pl. Franciaország, Olaszország) a hallgatók jellemzően 20 éves koruk előtt kezdik meg tanulmányaikat, míg vannak olyan országok (pl. Szlovénia és Finnország), ahol jellemzően 20–25 éves koruk között. Az országok többségében a hallgatók nagy része egyedül él, néhány országban kevesebb mint fele él egyedül, és négy országban a hallgatók több mint egytizedének van gyereke. Természetesen a nem nappali tagozatos hallgatók arányától nem független a demográfiai összetétel.

2. A felsőoktatásba való bekerülés és a képzési struktúra – Az egyes országok nagy eltérést mutatnak a nem nappali tagozatos hallgatók arányában, akad olyan ország, ahol a hallgatók kevesebb, mint egytizede tartozik ebbe a csoportba, míg máshol egyharmad körüli az arányuk. Különbég van abban a tekintetben is, hogy a hallgatók korábbi munkatapasztalat birtokában, vagy anélkül kezdik meg felsőoktatási tanulmányaikat. A bolognai folyamat megvalósulásának időbeli különbségei is jól nyomon követhetők a felmérés adataiból.

3. A hallgatók társadalmi összetétele – A hallgatók társadalmi háttérének vizsgálatára a szülők foglalkozása („fehér-”, illetve „kék-galléros”) és a szülők iskolázottsága mutatóit használták. Európai összehasonlításban közös vonás, hogy az alacsony társadalmi háttérű hallgatók szinte minden országban alulreprezentáltak a felsőoktatásban, a leginkább nyitott rendszerű Skócia, Hollandia és Finnország felsőoktatása ebből szempontból. A legnagyobbak az egyenlőtlenések Bulgáriában, Lettországon, Csehországban, Szlovákiában, Németországban és Észtországban.

4. A hallgatók lakáskörülményei – A felsőoktatásban tanulók többsége lakást bérel, öt országban (jellemzően a mediterrán országokban) a hallgatók többsége szülőknél, rokonoknál lakik, s csak két országban – Szlovákiában és Bulgáriában – lakik a hallgatók csaknem fele kollégiumban. A lakáskörülmények tekintetében ugyanakkor az életkor erőteljesen meghatározó, minél idősebb hallgatóról van szó, annál valószínűbb, hogy saját lakásban/bérlésben él. A kollégiumban lakók lakhatással kapcsolatos költségei lényegesen alacsonyabbak a bérlésben élőkénél: Bulgáriában, Lettországon és Szlovákiában ez a piaci ár mindössze egyharmadát jelenti.

5. Finanszírozás, állami támogatás, kiadások – Valamennyi országban megfigyelhető a hallgatók bevételeinek nagymértékű differenciáltsága, amely a legnagyobb Írországon, Spanyolországban és Csehországban, míg kisebb Svédországban, Németországban és Hollandiában. A hallgatók kiadásának a legnagyobb részét a lakhatási költségek teszik ki. A tandíj a költségek kisebb részét jelenti, jóllehet egyes országokban, mint pl. Törökország, Bulgária, Portugália, a tandíj a hallgatók költségeinek egyötödét is elérheti.

6. A hallgatók munkavégzése – A hallgatói munkavégzés elterjedt gyakorlat, 11 országra jellemző, hogy a hallgatók több mint a fele dolgozik a tanulmányi időszakban, két országban pedig (Hollandia és Észtország) kétharmad feletti ez az arány. A társadalmi háttér szerinti eltérések arra utalnak, hogy a hallgatói munkavégzésnek bevételnövelő, kompenzáló szerepe van. A munkavégzés potenciális hátrányát jelentheti, hogy a heti 10 óránál többet dolgozók átlagosan kevesebb időt fordítanak tanulmányaikra, s az is megfigyelhető, hogy a munkavégzés a hallgatók többsége számára jellemzően nem a tanult szakmához kapcsolódó tevékenység.

7. Nemzetközi mobilitás – A vizsgált országok felében 10% feletti a külföldi képzésben részt vett hallgatók aránya, közülük azonban csupán Csehország és Bulgária tartozik az újonnan felvett EU-tagországok közé. A külföldi képzések a tanulmányok bármely időszakra eshetnek, de leggyakrabban a harmadik és negyedik évre, ami megfontolásra érdemes a bolognai rendszer átalakulásának folyamatában. A külföldi tanulmányok nem függetlenek a hallgatók társadalmi háttérétől, pl. Bulgáriában, Romániában, Portugáliában, Olaszországban, Szlovéniában és Törökországban háromszor kisebb esélyük van erre az alacsony iskolázottságú családokból érkezőknek. (lásd részletesen a Kapcsolódó dokumentumokban)

(1) Az eredmények iránt részleteiben is érdeklődők egyrészt a kutatás zárójelentéséből (Social and Economic Conditions of Student Life in Europe. Final report of Eurostudent III. W. Bertelsmann Verlag GmbH&Co. KG, Bielefeld, 2008), másrészt a www.eurostudent.eu honlapon tájékozódhatnak. Innen számos dokumentum letölthető, így többek között az Eurostudent III. felmérés összegzése, indikátorai, illetve olyan elemzések, amelyek részben vagy teljes egészében a legfrissebb, illetve a korábbi adatokra épülnek.

KAPCSOLÓDÓ DOKUMENTUMOK

- www.eurostudent.eu
- Education at a Glance, 2007, OECD, Letölthető:
http://www.oecd.org/document/30/0,3343,en_2649_39263238_39251550_1_1_1_1,00.html
- Education at a Glance, 2008, OECD, Letölthető:
http://www.oecd.org/document/9/0,3343,en_2649_39263238_41266761_1_1_1_1_37455,00.html
- Thematic Review of Tertiary Education, 2008, OECD, Letölthető:
<http://oecd-conference-teks.iscte.pt/documents.html>
- Progress towards the Lisbon objectives in education and training - Indicators and benchmarks 2007
European Commission, Letölthető:
http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/progress06/equity_en.pdf
- Londoni Communiqué, 2007, Letölthető:
http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/MDC/London_Communique18May2007.pdf
- The Bologna Process in Higher Education in Europe, Key indicators on the social dimension and mobility, 2009, Statistical books, Eurostat and HIS, Hochschul-Informationen-System GmbH, Letölthető:
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-78-09-653/EN/KS-78-09-653-EN.PDF
- Social and Economic Conditions of Student life in Europe, Synopsis of indicators, Summary document, Eurostudent III 2005-2008, 2008, Eurostudent, Letölthető: <http://www.eurostudent.eu/download/SummaryEng.pdf>

Az Eurostudent projekt eredményei az európai oktatáspolitikai rendszerében

Az Európai Unió – a Német Szövetségi Oktatási és Kutatási Minisztérium mellett – pénzügyileg is támogatja az Eurostudentet (projektvezetés működtetésének egy része) és az Eurostudent adatait a Lisszaboni folyamat követésében (Progress towards the Lisbon objectives in education and training – Indicators and benchmarks, 2007) is használja.

A 2007-es Londoni Kommunikében (London Communiqué, 2007) is megjelenített szociális dimenzió témaköre, nemcsak hangsúlyozta a szociális dimenzió kérdését, hanem az azzal kapcsolatos adatok elérhetőségének szükségességére is kitért, megjelölve az Eurostat (mint az európai uniós statisztikáért felelős szervezet) és az Eurostudent szerepét egy összemérhető és megbízható indikátorrendszer kidolgozásában.

A két szervezet által végzett munka egy Bologna-munkacsoporton belül is körvonalazódott. A munkacsoport (több ország részvételével) a Bologna Follow Up Group (BFUG) kívánságára jött létre azzal a céllal, hogy a bolognai folyamathoz csatlakozott országokban figyelemmel kísérje a felsőoktatási rendszer átalakulásának eredményeit, elsősorban az esélyegyenlőség és a felsőoktatási rendszer hatékonysága szempontjából.

A Londoni Kommunikében megjelölt Eurostat és HIS 2009-re elkészített egy nagyon kompakt anyagot a szociális dimenzió és mobilitás értelmezéséről (The Bologna Process in Higher Education in Europe, Key indicators on the social dimension and mobility, 2009).

AZ OECD is felhasznált Eurostudent-adatokat a hallgatók szociális dimenzióját illetően az „Education at a glance” 2007-es és 2008-as, valamint a „Tertiary education for the knowledge society” kiadványaiban.